
Syntymästä kuolemaan, oikeudesta informaatioon

Ahti Saarenpää 60 vuotta

Toimituskunta

Aulis Aarnio

Urpo Kangas

Rauno Korhonen

Heikki E. S. Mattila

Tuulikki Mikkola

Tilausosoite

Suomalainen Lakimiesyhdistys

Kasarmikatu 23 A 17

00130 Helsinki

p. (09) 6120 300

f. (09) 604 668

sly@lakimies.org

www.lakimies.org

Kannen suunnittelu: Heikki Kalliomaa

© Suomalainen Lakimiesyhdistys ja kirjoittajat

ISSN 1458-0446

ISBN 951-855-264-9

Gummerus Kirjapaino Oy, Vaajakoski 2006

Sisällys

SIVILIOIKEUS

<i>Aulis Aarnio</i> : Muisteluksia matkan varrelta	9
<i>Aulis Aarnio</i> : Tekijänoikeudet ja perustuslaki	13
<i>Markku Helin</i> : Sukupolvien väliset eturistiriidat perheoikeudessa	27
<i>Urpo Kangas</i> : Jäämistöositus ja -erottelu, maksuväliintulo ja lesken suoja	43
<i>Asko Lehtonen</i> : Oikeuden saatavuudesta perheoikeudellisissa hakemusasioissa	63
<i>Tapani Lohi</i> : Ainoalle rintaperilliselle annettu lahja	85
<i>Heikki E. S. Mattila</i> : De Latinitate recentiorum doctrinarum ad iura hereditaria pertinentium	113
<i>Tuulikki Mikkola</i> : Kansainvälisen sääntelyn tehtävistä parisuhde- ja jäämistöoikeudessa	137
<i>Anna Mäki-Petäjä-Leinonen</i> : Vanhuuden ennakkointia – välineenä edunvalvontavaltuutus	149
<i>Kari Nuotio</i> : Havaintoja holhousviranomaisen lupa-asiaassa	169
<i>Désirée Söderlund</i> : Balzac, avioehto ja kosto	189
<i>Pekka Tuunainen</i> : Perinnöstä luopumisen pätemättömyys sekä vilpittömän mielen suoja	203
<i>Pertti Välimäki</i> : Perusasioita täytäntöönpanokiellosta korkeimmassa oikeudessa	225

OIKEUSINFORMATIIKKA

<i>Ari Koivumaa – Rauno Korhonen</i> : Ahti Saarenpää suomalaisen oikeusinformatiikan tienraivaajana	241
<i>Jon Bing</i> : Calculating the cases of the widow Brandt	255
<i>Peter Blume</i> : Fortiden, fremtiden og den personlige integritet	267
<i>Wolfgang Mincke</i> : Die Kohärenz juridischer Aussagen	287

<i>Tuomas Pöysti</i> : Oikeudellisen tiedon niukkuus ja henkilötietojen suoja	303
<i>Jari Råman</i> : Yleislaki, yleiset opit ja vaikutusten arviointi – ehdotuksia tietoturvallisuuden sääntelyn kehittämiseksi	329
<i>Dag Wiese Schartum</i> : Om barns rett til personvern	351
<i>Peter Seipel</i> : Integritetskydd och folkets röst	367
<i>Annamari Turunen</i> : Aineettomuus, oikeuksien hallinnointi ja yhteiskäyttö	385
Ahti Saarenpään curriculum vitae ja valikoitu bibliografia	399
Kirjoittajat	401

Fortiden, fremtiden og den personlige integritet

NY TEKNOLOGI

Fremkomsten af kommunikationsmidler, der gør det muligt at sprede oplysninger til mange på en praktisk overkommelig måde har historisk aktualiseret behovet for forskellige former for retlig regulering, der alle har det overordnede formål at sikre at disse teknologier bliver anvendt på en måde, der er samfundsmæssigt acceptabel. Teknologierne repræsenterer fremskridt og nye muligheder for at skabe et bedre samfund, men de medfører ikke nødvendigvis at menneskene bliver lykkeligere¹. Teknologierne har skyggesider, der kan indebære at deres brug medfører krænkelse af det enkelte individ. At forebygge og begrænse disse risici for krænkelse er et af den retlige reguleringens formål. Overordnet har retten på dette område den aspiration at civilisere teknologierne således at det ikke kun bliver disse, der er bestemmende for den samfundsmæssige udvikling. Retten symboliserer en form for menneskelig kontrol.

Det er eksempelvis velkendt at det først er med bogtrykket og dets understøttende teknologier (rotationspresse mv.) at en ophavsretlig regulering for alvor bliver opfattet som nødvendig. Teknologien aktualiserer et retligt behov. Ophavsretten tager i sit udgangspunkt sigte på at være et i forhold til andre hensyn afbalanceret værn af de personer, der i bred forstand skaber vores kultur, og beskyttelsen af enkeltpersoner i deres egenskab af at være informationsbærere er endnu mere tydeligt og mere klart fastholdt op gennem historien i den regulering, der er direkte orienteret imod værnet af individers privatliv og personlighed. På samme måde som ophavsretten har den-

¹ Se hertil Georg Henrik von Wright: *Myten om fremskridtet*. Munksgaard Forlag, København 1994, som p. 60 fremhæver, "at der ikke er en direkte sammenhæng mellem fremskridt i videnskab og teknik på den ene side og øget samfundsmæssig lykke".

ne privatlivsorienterede regulering udviklet sig ekspansivt som følge af at stadigt nye teknologier og ligeledes har nye samfundsmæssige målsætninger skabt udfordringer i forhold til de "rene" mål, som oprindeligt skulle opfyldes. Beskyttelse af ophavsret og beskyttelse af privathed deler mange fælles ideologiske træk, og de befinder sig begge i en form for kontrast til økonomiske behov, der udfordrer grundlæggende værdier².

PRIVATHED

I forhold til realiseringen af de samfundsmæssige målsætninger, der er forbundet med en optimal udnyttelse af den moderne teknologi, er et af de centrale spørgsmål hvorledes og med hvilken styrke privatlivet ("privacy"; privathed) og den enkelte borgers personlige integritet kan gives en retlig betinget tilværelse sammenholdt med de mange legitime behov, som taler for at denne tilværelse bør være forholdsvist begrænset. I almindelighed må dette karakteriseres som en meget vanskelig opgave for retssystemet, idet de ideelle hensyn til det enkelte individ konfronteres med kollektive behov, der synes at være forbundet med en samfundsmæssig fremdrift, som også er til fordel for det enkelte individ. Den retlige regulering skal præstere svar på et område hvor der ikke umiddelbart synes at foreligge rigtige svar.

Selvom al ret i nutidens samfund kan karakteriseres som flydende i den forstand at meget lidt er permanent, er denne karakteristik særligt dækkende for denne del af den samlede retlige regulering. Uanset at der kan være regler, som fremstår som stationære fordi de er udtryk for basale principper, er der under næsten alle privathedsregler et levende liv, der medfører at de i realiteten hele tiden ændres som følge af det pres, som konstant nye udfordringer indebærer. Floden vi træder ned i er aldrig den samme. Databeskyttelsesdirektivet, 95/46 EF, er uændret siden 1995, men dette er ikke nødvendigvis ensbetydende med at dets bestemmelser i alle tilfælde skal forstås på samme måde i 2006. Den legale databeskyttelsesret er nok frossen politik, men den er optøet retspolitik og bevægelig ret. I en vis forstand bliver man aldrig færdig med denne regulering og her står retsinformatikken hele tiden

² Se om denne problemstilling Peter Blume: Individet, ophavsretten og krisen, i Festskrift til Mogens Koktvedgaard. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København 2003, p. 77–96.

over for noget nyt. De særlige spørgsmål, som drøftes senere i denne artikel, illustrerer i et vist omfang denne situation.

Forinden er dog grund til at se lidt nærmere på den måde, som privattheden bliver konstrueret som grundlag for oparbejdelse af en retlig regulering. Sædvanligvis foretages en række opdelinger, der har til formål at fremhæve bestemte aspekter af privatthed, som de retlige regler herefter kan rettes imod. Denne øvelse skal ikke i noget synderligt omfang gennemføres her, idet det lægges til grund, at der er mange glidende overgange mellem de opdelinger, der kan foretages, hvorfor disse har en forholdsvis begrænset reel værdi³. Der er dog grund til at fremhæve den hovedopdeling, der traditionelt foretages imellem den fysiske og den psykiske privatthed. Selvom denne opdeling ej heller er absolut er der en væsentlig forskel alt efter om reguleringens formål er at beskytte en persons krop og dens fysiske omgivelser eller den tager sigte på den information, der er knyttet til en person. Det er i betydeligt omfang forståeligt, at der ikke er fastsat de samme regler for beskyttelsen af disse to former for privatthed.

Det er karakteristisk for retsudviklingen, at det oprindeligt i første række var det fysiske privatliv, der var i centrum for den retlige regulering, idet privatlivsbeskyttelsen først og fremmest havde en forfatningsretlig og strafferetlig karakter. Det klassiske udsagn, "My home is my castle", er relateret til denne form for beskyttelse. Denne regulering er i dag veludviklet selvom også den står overfor mange udfordringer, som primært er relateret til forholdet mellem stat og borger. Det fysiske privatliv er næppe i større omfang end tidligere udsat inden for rammerne af den private sektor. De principielle udfordringer foreligger, men de er ikke mere brede og omfattende end før den moderne informationsteknologi. På denne baggrund inddrages denne beskyttelse ikke direkte i det følgende, men der dog er grund til at betone, at der er en sammenhæng med det psykiske privatliv, idet et svagt eller intet værn af dette kan have den konsekvens, at det fysiske privatliv bliver udsat.

LEGAL DATABESKYTTELSE

Behovet for at beskytte den psykiske eller informationelle privatthed er af noget nyere dato, men er især som følge af den elektroniske teknologi blevet

³ Jfr. Peter Blume: Databeskyttelsesret. 2. udg. København, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2003, p. 11.

oplevet som stadig mere påtrængende. Hvorledes dette behov bliver honoreret fortæller en del om informationssamfundets tilstand. Den retlige regulering ser sig af denne grund ofte placeret midt i retspolitiske storme, hvoraf en af de aktuelt stærkeste er forbundet med ønsket om at forebygge terror⁴. Globalt betragtes behovet for beskyttelse af informationelt privatliv meget forskelligt, men især i Europa er der blevet udviklet en meget omfattende retlig regulering, som befinder sig på forskellige niveauer.

Det retlige udgangspunkt, der deles med den fysiske privathed, er artikel 8 i den europæiske menneskerettighedskonvention. Denne bestemmelse er praktisk væsentlig, men først og fremmest har den stor ideologisk betydning fordi den fremhæver privathed som en grundlæggende rettighed. Den gør det klart, at mange af de specifikke bestemmelser, hvis formål er at beskytte privatlivet i forhold til information, har en særlig status, som de deler med andre regler af menneskeretlig karakter. Reglerne er forbundet med en af demokratiets fundamentale værdier, og de er dermed ikke udtryk for et modelune. Det menneskeligt retlige fundament tilvejebringer i nutidens retssystem en særlig styrkeposition, men betyder dog ikke at disse regler uden videre får virkninger i forhold til den persondatabehandling, der finder sted. Sådanne regler har fortsat behov for at have en egen argumentativ kraft. Det er nødvendigt at reglerne i de konkrete situationer kan overbevise myndigheder og virksomheder, som har brug for persondata, at disse data skal behandles på en måde, der udtrykker omsorg for det enkelte individ. Dette er ikke altid en let opgave, og uanset den indsats, der faktisk gøres, er forhindlingsaspektet ofte noget forsømt.

Menneskeretten udgør dog kun fundamentet for en del af den retlige beskyttelse af informationelt privatliv. Den vedrører kun kernen, idet den ikke giver beskyttelse til alle personrelaterede oplysninger, men kun til dem, som i den egentlige databeskyttelsesret kan karakteriseres som følsomme, og som derfor under dette perspektiv opfattes som en del af det enkelte individs privatsfære. Udgangspunktet tages i privathed frem for i information. Denne asymmetri i forhold til den egentlige databeskyttelsesret kan skyldes at menneskeretten er af ældre dato og er udformet før man kendte til moderne informationsteknologi.

Det er således på dette punkt, at den legale databeskyttelsesret kommer på banen. Startende i Europa med national lovgivning i Sverige 1973 og senere i 1981 med Europarådets konvention 108/81 er der blev udviklet en særdeles

⁴ Se hertil Peter Blume: Rejsen til Amerika, Ugeskrift for Retsvæsen 2004, p. 407–413.

sofistikeret retlig regulering, hvis foreløbige kronjuvel er EU's direktiv 95/46 EF, der er implementeret i alle 25 medlemsstater samt i EØS landene. Direktivet er databeskyttelsesrettens grundlov. Et nyt retsområde er herved blevet skabt på i realiteten ganske kort tid, men som andre nye områder har det fortsat visse børnesygdomme og har ligeledes som mange børn svært ved at opnå rigtig anerkendelse. Reguleringen mødes ofte med kærligheds-erklæringer, men det er langt fra altid at der ligger nogen egentlig kærlighed bag. Reguleringen betragtes i mange tilfælde snarere som et nødvendigt onde, der har kompliceret den samlede retlige regulering. Det er velkendt, at det i realiteten tager meget lang tid inden ny ret for alvor slår igennem og dette gælder i særlig udstrækning for nye retsområder, der som det er tilfældet for databeskyttelsesretten tit må opleve at blive betragtet som fremmedlegemer, som forstyrrer de vante cirkler. Et eksempel herpå er det fortsat bestående noget anspændte forhold mellem databeskyttelsesretten og forvaltningsretten; lidt som hund og kat.

BREDDE

En af flere årsager til disse vanskeligheder er den bredde, der karakteriserer den databeskyttelsesretlige regulering. Dens udgangspunkt, nogle ville sige dens dogme eller ortodoksi, er at enhver personoplysning er beskyttelsesværdig, fordi alle oplysninger kan bliver misbrugt med en hertil forbundet krænkelse af privatlivet og den hertil hørende personlige integritet. Selvom der foretages en vis differentiering mellem forskellige oplysningstyper med en opdeling mellem almindelige og følsomme persondata er der ikke nogen oplysninger, som falder helt uden for. Selv den mest trivielle personoplysning kan ikke frit behandles. Selvom bestemte anvendelsesformål kan blive betragtet som mere risikobetonede end andre er der ikke nogen, som falder uden for. Man mødes derfor som udgangspunkt af en regulering, der fremtræder som særdeles indgribende overfor alle sektorer i samfundet. Den omstændighed at enhver personoplysning er beskyttelsesværdig har altid været en del af den legale databeskyttelsesret uanset at der både på et praktisk og et teoretisk grundlag undertiden har været argumenteret for at kun de følsomme persondata bør være beskyttede. Der er ikke noget tegn på at dette dogme vil blive forladt og det kan da også opfattes som en art, ganske vist dialektisk, konsekvens af det miljø, som den moderne informationsteknolo-

gi skaber. Teknologien udsætter persondata for så stor en risiko at det retlige svar må være altomfattende, selvom dette medfører, at databeskyttelsesretten udsættes for det ry, at den nogle gange “skyder gråspurve med kanoner”.

Reguleringens bredde eller radikalitet blev yderligere skærpet ved gennemførelsen af direktivet, som lader omdrejningspunktet være behandling, der defineres som enhver operation, som foretages i relation til personoplysninger (artikel 2b). Det er nu ikke længere som tilfældet var i den tidlige regulering alene registrering og videregivelse af persondata, som indfanges af denne regulering. Enkelte områder er specifikt holdt uden for direktivet, men dette er, uanset den betydning som den tredje søjle i EU samarbejdet har fået, mindre øer i det store hav, som behandlingsbegrebet har tilvejebragt. Der er mange gode grunde til denne regulering og selvom hensynet til integritetsbeskyttelse på ingen måde er det eneste hensyn, der betinger udformningen af de konkrete regler, er det dette, som er årsagen til denne bredde. Dette skyldes, at man ved at benytte behandling som omdrejningspunkt mest sikkert kan indfange de mange praksisser, som informationsteknologien skaber grobund for.

I takt med samfundsudviklingen er det dog ikke åbenbart at dette er en fornuftig reguleringsmodel, idet det kan fremhæves at dens praktiske konsekvenser i en del tilfælde er vanskelige at overskue. Selvom behandling umiddelbart fremtræder som et klart begreb er det undertiden så vidtgående, at det er tvivlsomt om bredden faktisk har været intenderet. Det er derfor til stadighed nødvendigt at vurdere om de grundlæggende hensyn og afgrænsninger kan bære at udgangspunktet tages i behandlingsbegrebet⁵. Dette er naturligvis en større øvelse, som ikke kan gennemløbes på dette sted, og de temaer, der behandles i det følgende, udgør dermed blot en art eksemplifikation af denne type spørgsmål.

TEMAER

De problemstillinger, som drøftes i de kommende afsnit, tager under hensyntagen til en tidsdimension sigte på enkelte grænseområder, og de kan

⁵ Særligt i Sverige, hvor der er blevet udviklet en såkaldt misbrugsmodel, har man søgt at modificere nogle af de praktiske konsekvenser, som behandlingsbegrebet kan medføre. Om denne vej kan betrædes uden at komme i konflikt med direktivet henstår som noget usikkert.

umiddelbart fremtræde som noget specielle. De er ikke umiddelbart en del af den retspolitiske storm, der raser for tiden. Dette skyldes at denne storm nok har stor almen interesse og har betydning for os alle, men derimod ikke er velegnet til at vurdere de mere fundamentale træk ved den databeskyttelsesretlige regulering. Det konkrete retspolitiske ærinde kan blive for styrende. De problemstillinger, der drøftes nedenfor, kan i kontrast hertil karakteriseres som udramatiske.

Udgangspunktet tages i et forsøg på en nærmere refleksion over hvad der egentlig kan forstås ved personlig integritet i forhold til information og dermed i en indkredsning af hvorfor en retlig beskyttelse er rationel. På denne baggrund orienteres overvejelserne imod persondatas betydning for fremtiden, idet der først sættes fokus på spørgsmålet om beskyttelse af oplysninger om døde mennesker og dernæst i tilknytning hertil på de efterlades muligheder for at få adgang til sådanne data. Herefter bliver fremtiden fjernere idet der gives en vurdering af mulighederne for at opbevare persondata for eftertiden som et led i kulturarven. Disse problemstillinger vedrører alle det fysiske menneske, men udelukker ikke at det fiktive menneske måske også kan have et behov for en art beskyttelse. Derfor inddrages til sidst, i tråd med denne bogs ånd, Julemanden.

PERSONLIG INTEGRITET

Den retlige regulering hviler på den antagelse, at oplysninger, som vedrører en bestemt person, har en betydning for denne persons individualitet og at der derfor må være regler om hvordan disse oplysninger kan anvendes af andre. Individet må ikke være informatorisk nøgent i samfundet. En regulering er påkrævet for at sikre at oplysningerne ikke bliver brugt på en måde, der er krænkende for personen og dermed for den integritet, som det er forudsat at personen har. Personen har en eller en anden grad af autonomi og i sidste instans er det menneskets værdighed, der begrundet et behov for regulering.

Dette udgangspunkt betyder at det bliver væsentligt at fastlægge hvem, der er en person, og hvorledes man kan forstå personens relation til andre. Særlige typer af personer inddrages lidt senere, men til en begyndelse kan det fastslås, at reguleringen tager henblik på enhver fysisk person og på denne persons relation til enhver, hvilket indebærer at der i denne relation ikke

blot optræder andre personer, men også f.eks. myndigheder og virksomheder. I almindelighed kan det konstateres, at databeskyttelse vedrører relationer og den retlige regulering kan hævdes at være karakteriseret af relativitet. Robinson Cruso (uden Fredag) har ikke brug for databeskyttelse, som således er forbundet med det menneskelige samfund. Det er dermed eksistensen af en kollektivitet, der begrundet regulerings hensyntagen til det enkelte menneske.

Det har været omdiskuteret om det er ønskeligt at indsnævre databeskyttelsen til de fysiske personer, idet det undertiden er blevet hævdet at også juridiske personer og andre virksomheder kan have en til integritet svarende interesse⁶, der bør være beskyttet af disse regler. Denne opfattelse er ikke fuldt ud overbevisende, da den bortser fra menneskets særlige karakter. At man eksempelvis taler om juridiske personer bør ikke forstås således at de faktisk er personer. I almindelighed kan det konstateres, at der er truffet et retspolitisk valg, som er begrundet i et ønske om at skabe en harmonisk regulering. Man har ønsket at fastholde et bestemt fokus. Virksomheder kan have et immaterielt betinget beskyttelsesbehov, men dette må varetages andetsteds i retssystemet. I lovgivningen er dette valg ikke gennemført fuldt ud eftersom der på nogle områder, med kreditoplysning som et ledende eksempel i en del nationale reguleringer, er givet virksomheder en databeskyttelse, jfr. eksempelvis den danske personoplysningslov (429/2000) kapitel 5 og 6. Som nævnt ovenfor er det dog de særlige egenskaber, der er forbundet med det fysiske menneske, som grundlæggende begrundet at der er behov for et integritetsværn.

Der findes en lang række teorier om hvad der nærmere skal forstås ved integritet, idet dette fundamentalt er et filosofisk frem for et retligt spørgsmål. Ingen af disse opfattelser er blevet endosseret retligt, men mange af dem bidrager med tankegange, der har betydning ved besvarelsen af specifikke retlige spørgsmål, selvom den enkelte teori ofte har en sådan generalitet, at det er vanskeligt at transformere den til noget konkret retligt. I almindelighed kan det konstateres, at integritet er relateret til menneskets oplevelse af sig selv og evne til at føle glæde, sorg, skam m.v. Integritetskrænkelser behøver ikke at være forbundet med egentlige materielle virkninger, der kan iagttages af omverdenen, men en krænkelse er grundlæggende forbundet

⁶ Se i denne sammenhæng Lee Bygrave: *Data Protection Law. Approaching its Rationale, Logic and Limits*. Kluwer Law International, The Hague 2002, p. 296–298, der er sympatisk indstillet over for at lade i hvert fald dele af beskyttelsen omfatte visse kollektive enheder.

med det enkelte menneskes egen forståelse af sit liv. Om end dette er tilfældet er det ikke udelukket, at integritet også kan krænkes allerede fordi det samfundsmæssige fællesskab oplever at personen er udsat for en sådan krænkelse. Selvom det enkelte menneske er i centrum er det for at et beskyttelsesbehov retligt anerkendes ikke i alle tilfælde påkrævet, at mennesket forstår eller oplever krænkelsen. Det er ligeledes ikke nødvendigt, at mennesket kan reagere over for en begået krænkelse. Det kan indtil videre lægges til grund, at integritet vedrører selvoplevelse og relationer til andre mennesker samt en overindividuel forståelse af det enkelte menneskes informationsfære. En blanding af subjektivitet og objektivitet.

Det er denne opfattelse, som i betydelig udstrækning er baggrunden for den regulering, der er fastsat. Den blander det individuelle med det overindividuelle. Der er ikke tvivl om at de mennesker, der besidder handleevne, har en forskelligartet opfattelse af hvilke former for informationsbrug, der er krænkende for dem. Det er eksempelvis ikke altid de samme persondata, der opfattes som følsomme. Databeskyttelsen har et individuelt præg, som også bliver tillagt betydning når der f.eks. af nationale datatilsyn tages stilling til på hvilken måde de enkelte regler konkret skal finde anvendelse. Den praktiske udfyldning af de generelle regler er ikke mekanisk, men er i del situationer præget af den individuelle oplevelse af den persondatabelhandling, der konkret bliver bedømt.

Den retlige regulering er dog ikke indrettet således at personen har fuld råderet over sin integritetsinteresse. Dette ville være tilfældet såfremt behandlingen af oplysninger om personen i alle tilfælde var betinget af et samtykke og såfremt der kunne gives samtykke til alle former for persondatabelhandling. Ganske naturligt er samtykke en fremtrædende figur i databeskyttelsesretten, men det er ikke den dominerende figur⁷. For at bruge en formeretlig terminologi er reguleringen ikke deklatorisk. Der er former for persondatabelhandling, der uanset samtykke ikke kan finde sted; eksempelvis i dansk ret behandling foretaget af kreditoplysningsbureauer. Dette indicerer en almindelig samfundsmæssig interesse i integritetsbeskyttelse og en

⁷ I forhold til en forståelse af direktivets artikel 6 og 7 kan der iagttages forskellige opfattelser af den rolle samtykket tillægges. Nogle læser direktivet således, at samtykke udgør et af flere behandlingsgrundlag, som den dataansvarlige kan vælge imellem, medens andre står for den læsning, at samtykket er en hovedregel, som skal foretrækkes frem for de øvrige grundlag når dette er muligt. I forhold til direktivets artikel 8 begrundes dette med sammenhængen med menneskerettighedskonventionens artikel 8. Med en hensyntagen til direktivets udformning er min egen opfattelse, at samtykke er et alternativ ligestillet med de øvrige.

aspiration om at beskytte det svage individ, som reelt ikke retsbeskyttes af en adgang til at give samtykke, der forudsætter evnen til at overskue og vurdere sin egen integritetsinteresse⁸. Det er en til stadighed aktuel retspolitisk problemstilling i hvor vid udstrækning en adgang til samtykke skal anerkendes.

Det er ligeledes muligt at behandle persondata uden at der foreligger et samtykke. Den omstændighed, at personoplysninger kan behandles på et andet grundlag end samtykket, indebærer at dette kan ske på grundlag af dispositioner foretaget af blandt andet andre personer⁹. Der kan være tale om personer uden nogen relation til personen, hvilket ofte vil være tilfældet, idet der også kan være tale om virksomheder og myndigheder, men i forhold til de nedenfor drøftede problemstillinger har det her især interesse at sætte fokus på personer, der har en sådan relation til personen at de kan få en adkomst til at disponere. Disse tilfælde angår typisk situationer, hvor personen ikke selv kan opleve integritetskrænkelsen, men hvor dette ikke betyder at der ikke er en krænkelse, og der kan ligeledes være tilfælde, hvor personen nok oplever krænkelsen, men af faktuelle eller retlige årsager er afskåret fra at reagere mod den.

I disse situationer opstår spørgsmålet om andre kan reagere og disponere på personens vegne. Det er i almindelighed antaget, at sådanne muligheder foreligger, idet de er betinget af regulering fastsat andre steder i retssystemet, herunder i reglerne om fuldmagt. Har en person ikke retlig handleevne kan den, der varetager denne evne, agere. Hovedeksemplet på dette er forældre på vegne af børn, hvor det er et selvstændigt spørgsmål på hvilket tidspunkt barnet alene eller i konkurrence med forældre (= værger) kan varetage sin egen integritetsinteresse. Herom er den legale databeskyttelsesret tavs i den forstand at der ikke er fastsat en bestemt aldersgrænse. Om en person kan handle databeskyttelsesretligt afhænger af en modenhedsbedømmelse, hvilket er konsistent i forhold til at det er en integritetsinteresse, som betinger retsbeskyttelsen. Denne interesse er netop individuel og varierende. I dansk ret er grænsen ofte sat til 15 år, men det er ikke udelukket at også yngre personer kan agere i visse situationer.

⁸ Dette er tilfældet selvom de grundlæggende principper i direktivets artikel 6 virker ved siden af samtykket. Forudsætningen om saglighed yder eksempelvis en vis beskyttelse, men det er ofte svært at konstatere usaglighed når et samtykke foreligger.

⁹ I denne forbindelse er det væsentligt at være opmærksom på, at reguleringen giver den enkelte en lang række rettigheder, der er til stede også i de situationer, hvor grundlaget for behandlingen er et andet end en samtykke,

Sammenfattende kan det indtil videre konstateres, at nok er den personlige integritet personlig, men det er ikke noget krav at personen i alle tilfælde varetager denne interesse. Dette ville da også være en urealistisk regulering. Det kan dog også konstateres, at det forudsætter et uden for databeskyttelsesretten værende retligt miljø for at andre har kompetence til at handle som om de var personen. Der må være en retligt betinget berettigelse, hvilket indebærer at den blotte omstændighed at en person ikke kan overskue de integritetsmæssige konsekvenser af en bestemt informationsbehandling ikke i sig selv betyder, at andre kan træde til. Dette er også tilfældet i henseende til de handlemuligheder, som er tillagt tilsynsmyndigheden, der ikke i denne forstand har en omsorgsfunktion. Databeskyttelsesret er ikke socialret, og det er da også en af grundene til at denne regulering undertiden er blevet kritiseret for at varetage de ressourcestærkes interesser eller under et andet perspektiv for at være mandens og ikke kvindens ret¹⁰. Sådanne iagttagelser er under en kølig vurdering skåret lidt for stærkt til, men de er nyttige i den forstand at de udgør en advarsel imod at romantisere en regulering som den databeskyttelsesretlige, hvilket der undertiden kan være en tendens til. Databeskyttelsesretten er omsorgsfuld, men kun til en bestemt grænse, idet den også som aspiration har ikke at være formynderisk.

DE DØDE

Selvom alle, der ikke selv kan handle integritetsmæssigt rationelt, ikke hjælpes af databeskyttelsesretten, er der dog tilfælde, hvor reguleringen yder en sådan hjælp, og som et måske et lidt særegent eksempel herpå sættes der i det følgende fokus på spørgsmålet om hvorledes personoplysninger, der er relateret til døde mennesker, bliver vurderet. Indledningsvis kan det fremhæves, at der ikke findes nogen fælles europæisk opfattelse. I direktiv 95/46 EF er spørgsmålet ikke reguleret, idet det er overladt til medlemsstaterne at tage stilling om den databeskyttelsesretlige lovgivning skal omfatte denne form for oplysninger. Reguleringen er nationalretlig og varierer inden for EU idet f.eks. den engelske data protection act 1998, jfr. section 1(1), alene finder anvendelse i forhold til data om levende personer.

¹⁰ Jfr. hertil Judith Wagner DeCew: In pursuit of privacy. Cornell University Press, Ithaca 1997, p. 81–94.

I f.eks. dansk ret er døde menneskers data derimod beskyttet i en eller anden udstrækning. De almindelige databeskyttelsesretlige regler gælder i det omfang dette giver mening¹¹ og dermed så længe at beskyttelsen er integritetsmæssigt begrundet. Der er dermed en tidsmæssig afgrænsning, men denne er ikke fast idet beskyttelsesperiodens udstrækning afhænger en bedømmelse af den konkrete situation. Der er på denne måde tale om en problemstilling, hvor det netop sættes på spidsen hvad hensynet til integritet egentligt kan bære. Det må antages at der ved den konkrete vurdering kan tages hensyn til oplysningernes sensitivitetsgrad og hvilken form for behandling oplysningerne ønskes undergivet samt til om der findes indicier på hvorledes den afdøde så på denne behandling.

Af særlig stor praktisk betydning i denne sammenhæng er spørgsmålet om hvornår oplysningerne skal slettes. Det er først og fremmest i medicinske sammenhænge, at problemstillingen er aktuel, idet der findes en række tilfælde, hvor Datatilsynet har accepteret slettefrister, der ligger ganske betydeligt efter de registreredes død. Sådanne slettefrister er begrundet i et ønske om at understøtte medicinsk forskning, der har en almindelig samfundsmæssig betydning. Der er dermed tale om et eksempel på at kollektivitetens interesse sættes over individets, idet der sædvanligvis ikke tages hensyn til viden om den afdødes opfattelse af denne situation¹². Findes oplysningerne bliver de anvendt til de forskningsmæssige formål.

Ved vurderingen af reguleringen af data om døde er det naturligt at inddrage forholdet mellem integritet og omdømme. Denne problemstilling har især, men dog ikke udelukkende, betydning i forhold til personer, der af en eller anden grund er kendt i offentligheden. Omdømme er en art immaterialretlig figur og er i princippet uden tidsbegrænsning. Et omdømme bliver ikke forældet. Det må således lægges til grund, at det er muligt at krænke en afdøds omdømme uden databeskyttelsesretligt at krænke dennes informationelle integritet. I Danmark har det ofte været diskuteret hvorvidt H. C. Andersen var homoseksuel. Set fra hans ståsted vil en sådan antagelse meget alvorligt krænke hans omdømme, men den vil altså ikke retligt være integritetskrænkende uanset at oplysningen er følsom og uanset om den var falsk, da han har været død for længe (1875). Der kræves altså en vis nærhed for at

¹¹ De regler, som giver personen rettigheder, særligt artikel 10 og 11 om oplysningspligt, kan i sagens natur ikke finde anvendelse.

¹² Se nærmere om problemstillingen Mette Hartlev: Fortrolighed i sundhedsretten. Forlaget Thomson, København 2005, p. 693–695.

persondataanvendelsen vil kunne blive karakteriseret som en integritetskrænkel­se og der skal ligeledes være tale om en krænkelse, der er relateret til konkrete oplysninger og ikke blot til personen.

Det er dog sandsynligt at det for integritetsværnets udstrækning har en vis betydning hvem personen er. Selvom der i hvert fald som udgangspunkt for de levende ikke er forskel på den kendtes og den ukendtes beskyttelsessfære¹³ er det sandsynligt, at der er en sådan forskel i henseende til oplysninger om døde. Det er nærliggende at data om kendte personer er beskyttet noget længere end data om ukendte, idet den kendte person i længere tid opleves som person. Omdømme har på denne måde en art afsmittende virkning. En kollektiv erindring kan begrunde et længere databeskyttelsesmæssigt liv. Det er dog ikke muligt at præcisere denne forskel nærmere, idet der i hvert fald ikke i dansk ret findes praksis herom. Den må her forblive en hypotese.

I forbindelse med gennemførelsen af den danske personoplysningslov (429/2000) blev det overvejet hvorvidt data om døde kun skulle beskyttes i den udstrækning, at de er relateret til en levende, typisk en pårørende¹⁴. Dette ville medføre en lidt mere præcis tidsmæssig afgrænsning. Denne opfattelse er i og baseret på et brud med det foran anførte hvorefter det ikke har betydning om den integritetskrænkede selv kan opleve krænkelsen. Dette skyldes, at det er den efterlattes oplevelse af en krænkelse på vegne af den døde, der her bliver det udslagsgivende moment. Dette kan fremtræde som fornuftigt, men konsekvensen vil være en ujævn beskyttelse, idet der ikke er nogen sikkerhed for at de efterlattede har den samme opfattelse af integritet som den afdøde, hvorfor mere objektive, om end upræcise, kriterier blev foretrukket. Den døde betragtes fortsat som en selvstændig person.

Det er som tidligere nævnt ikke ifølge direktivet nødvendigt at beskytte dødes data, og der kan argumenteres for at denne problemstilling bedre håndteres i andre dele af retssystemet, men ud fra det generelle beskyttelseshensyn forekommer det hensigtsmæssigt at lade databeskyttelsesretten varetage denne opgave. Det er integritetshensynet, der begrunder beskyttelsen. Det er ikke ønskeligt at fastlægge en bestemt tidsperiode, da persondata­behandlings­situationerne er så forskelligartede. Det er derfor hensigtsmæssigt som

¹³ Den omstændighed at mange kendte mennesker selv offentliggør meget personlige oplysninger repræsenterer blot en praktisk betonet forskel og betyder ikke deres udgangsposition er anderledes end de ukendtes.

¹⁴ Se hertil Betænkning 1345/1997 p. 212–213, hvor det konkluderes, at beskyttelsen kun bør gælde "hvis oplysningerne direkte eller indirekte kan knyttes til identificerbare levende personer". Denne opfattelse blev forladt senere under lovforberedelsen.

tilfældet er i dansk ret at lade det nationale datatilsyn foretage en konkret afvejning af de modstridende hensyn ved den konkrete fastlæggelse af om en beskyttelse foreligger. Dette har ikke hidtil givet anledning til vanskeligheder.

ADGANG TIL DEN DØDES DATA

Spørgsmålet om de døde vedrører ikke blot de data, som andre har produceret om de pågældende, men også de data, som de selv efterlader. Der kan i denne situation være tale om alle former for personoplysninger. Sådanne persondata kan de pårørende have en interesse i at få adgang til. I den gamle papirverden var dette sjældent noget praktisk problem. Den døde dagbog med det intime og det hemmelige blev eksempelvis uden videre tilegnet, og det var kun beskyttelsen af omdømmet, der efter omstændighederne kunne hindre en offentliggørelse. I andre tilfælde kunne de efterladte frit disponere, og den døde havde ikke krav på diskretion.

Internettet har aktualiseret et nyt problem i forhold til den hjemmeside og den blog, som bliver efterladt og hvor adgangen er kontrolleret af en søgemaskine, hvis privacy policy kan få praktisk betydning. Det har været overvejet om søgemaskinen har en omsorgspligt i forhold til den døde og dermed om sådanne data uden videre kan overlades til de efterladte, idet der i sagens natur ikke foreligger et samtykke.

Lægges det til grund at de pågældende data er den afdødes ejendom synes det at være nærliggende at lade dette spørgsmål afgøre efter de arveretlige regler, hvilket fører til det resultat, at medmindre afdøde har foretaget modstående testamentariske dispositioner, er det nærmeste arving, der har besiddelsesretten. Spørgsmålet har dog givet anledning til tvivl ikke mindst i USA, idet afdødes integritetsinteresse kunne hævdes at være mere tungtvejende end det, som de ordinære arveretlige regler medfører¹⁵. Det kan hævdes, at de arveretlige regler ikke har indtænkt en sådan situation, og at integritetsinteressen bør varetages på et selvstændigt retligt grundlag. En sådan opfattelse

¹⁵ Det kan nævnes, at Yahoo på et tidspunkt nægtede at udlevere en afdøds e-mail konto til dennes forældre, men at en domstol i Oakland County i 2005 afgjorde at dette skulle ske, hvilket indtil videre efterfølges af de forskellige selskaber selvom retsstillingen fortsat anses for uklar.

se vil dog næppe blive tillagt stor vægt i nordisk ret, hvor det må antages at de pårørende kan få adgang til sådanne data. Betænkelighederne herved forekommer at være begrænsede. Dette er i overensstemmelse med den praksis, der i hvert fald i Danmark følges af søgemaskinernes ejere, idet det bør tilføjes at der vistnok ikke findes datatilsynspraksis herom.

KULTURARVEN

Spørgsmålet om brugen af oplysninger om døde vedrører den fremtidige anvendelse af data, der er blevet skabt på et tidligere tidspunkt. Her er den døde ikke fortid, men fremtid. Et blandt flere spørgsmål er på hvilken måde eftertiden kan anvende disse data. Denne problemstilling har en generel dimension. Der er en almindelig samfundsmæssig interesse i at bevare oplysninger med henblik på at man senere kan få et kendskab til nutidens samfund. Nutidens historie må ikke forsvinde i forhold til senere generationer. En sådan interesse er velkendt på mange områder og i forhold til informationssamfundet, hvis teknologier i denne sammenhæng er præget af flygtighed, er det naturligt at denne interesse i stadig større udstrækning vedrører personoplysninger. Disse er en meget væsentlig del af det, som bredt betegnes kulturarven. Uden adgang til persondata vil vor tid være vanskelig at forstå. Denne samfundsmæssigt begrundede interesse i at bevare persondata er vanskelig at håndtere i databeskyttelsesretten, idet disse vanskeligheder især beror på den moderne informationsteknologi og især Internettet.

Interessen i bevaring af information, herunder persondata, for en fjern eftertid er ikke ny og dengang disse oplysninger alene forelå i trykt form var den retlige regulering af bevaringen hvad enten den fandt sted i biblioteker eller i arkiver ikke i noget synderligt omfang udformet med henblik på integritetsbeskyttelse. I forhold til den arkivmæssige opbevaring, der traditionelt tager sigte på ikke offentliggjort materiale, blev der i forhold til tilgængelighedsfrister i forhold til hvornår oplysninger kan anvendes taget et vist hensyn hertil, medens den personlige integritet ikke spillede nogen rolle i forhold til selve opbevaringen. Ved den biblioteksmæssige opbevaring (pligt-afl levering) havde integritetshensynet ikke nogen betydning, idet det ved den retlige regulering blot blev sikret, at bevaringen og den hermed forbundne eksemplar fremstilling ikke blev kategoriseret som en krænkelse af den ophavsretlige eneret, jfr. ophavsretslovens § 16, stk.5. Det er velkendt at der i

trykte materialer, såvel bøger som aviser, kan være medtaget personoplysninger, der er både krænkende og ukorrekte, men hensynet til kulturarven overskyggede fuldstændigt denne iagttagelse.

Denne prioritering af hensyn er ændret i dag dels som følge af den form for tilgængeliggørelse af information, som karakteriserer Internettet, dels som følge af den øgede betydning, som databeskyttelsen er blevet tillagt. Et nyt opmærksomhedsniveau er kommet til veje. Som særlige træk ved nutidens situation kan fremhæves, at information i mange tilfælde gøres tilgængelig på en dynamisk måde og dermed hele tiden skifter placering og indhold, og især at offentliggørelsen er blevet demokratiseret i den forstand at langt flere offentliggør betydeligt mere information end det tidligere var tilfældet. Tiden er bl.a. karakteriseret ved informationsdeling. Der er derfor langt flere persondata, som kan bevares, og en retlig regulering, der tager hensyn hertil og medtænker de beskyttelsesbehov, der herved aktualiseres, er påkrævet.

I direktiv 95/46 er der i en vis udstrækning taget hensyn til at der kan være foreligge en særlig behandlingsinteresse, idet det i artikel 6(1b) er fastslået at bevaring med henblik på et forskningsmæssigt formål ikke strider imod eller i hvert fald ikke hindres af formålsbestemthedsprincippet. Derimod er der ikke i direktivet indarbejdet en hensyntagen til bevaring begrundet i en interesse hos almenheden i en eftertid, hvilket måske kan skyldes, at man ikke var opmærksom på denne problemstilling, der da også er lidt speciel. En sådan bevaring skal derfor som udgangspunkt bedømmes efter direktivets almindelige regler.

Dette skaber en række problemer, som i det følgende belyses ud fra de overvejelser, der var aktuelle i forbindelse med den i 2004 i Danmark gennemførte pligtafleveringslov (nr.1439/2004). Som tidligere nævnt skelnes der i databeskyttelsesretten mellem forskellige kategorier af persondata og i almindelighed kan det konstateres at de alle optræder på Internettet og dermed alle kan blive høstet med henblik på bevaring for eftertiden. De mest følsomme persondata er dermed omfattet, og er naturligt en del af kulturarven, som selvsagt må omfatte alle former for oplysninger. Under dette perspektiv giver det ikke mening at holde sådanne data uden for bevaringen, idet de ofte vil have den største interesse. Dette har betydning ved vurderingen af om der databeskyttelsesretligt er tilstrækkelig hjemmel til denne bevaring. I denne forbindelse spiller det en rolle, at også offentliggjorte persondata er omfattet af databeskyttelsesretten, og med dette udgangspunkt har det især i relation til de følsomme persondata væsentlig betydning på

hvilken måde en personoplysning er offentliggjort. Dette skyldes at kan det konstateres at oplysningerne ud fra dette retsgrundlag er lovligt offentliggjort er der hjemmel til at behandle dem, idet dette dog yderligere forudsætter at de almindelige principper i direktivets artikel 6 er overholdt. Bevaringen må være saglig, formålsbestemt og proportional.

Som udgangspunkt er der hjemmel til behandling, inklusiv opbevaring, når oplysningerne er offentliggjort af den registrerede, jfr. direktivets artikel 8(2e) for så vidt angår følsomme persondata. Fører jeg en offentligt tilgængelig blog på nettet skulle man derfor umiddelbart tro at den uden videre kunne høstes for eftertiden. Det danske datatilsyn anlagde dog i forbindelse med forberedelsen af pligtafleveringsloven en restriktiv linie¹⁶, idet tilsynet antog at en sådan offentliggørelse ikke uden videre indebærer en accept af denne høstning. Et vist belæg for denne opfattelse kan ganske vist findes i forarbejderne til den danske personoplysningslov, men efter min opfattelse er dette at drive databeskyttelsen for vidt. De oplysninger en person frivilligt offentliggør om sig selv må vedkommende forvente kan blive brugt til ethvert lovligt formål. Dette er nærmest common sense. Andre, herunder også offentlige myndigheder, kan ikke have en anden forventning, og det er ikke rimeligt eller integritetsmæssigt velbegrundet, at fastlægge retlige restriktioner i denne situation. Selvom bevaringen forlænger oplysningernes levetid bør det lægges til grund at der er tilstrækkelig hjemmel hertil. I og for sig noget atypisk var Datatilsynet således på dette punkt noget usmidig.

En særlig form for offentliggørelse karakteriseres som lukket, idet oplysningerne nok er tilgængelige for en bred kreds, idet det dog kræver en særlig berettigelse for at få adgang til eksempelvis den hjemmeside, der indeholder oplysningerne. Et eksempel er betaling, men det som især påkaldte sig opmærksomhed i den retspolitiske diskussion var foreningers hjemmesider. Danmark er et land med et utal af foreninger og der er ikke tvivl om at der i fremtiden vil være en betydelig interesse for denne form for oplysninger. De udgør en vigtig del af kulturarven, som vil være ufuldstændig uden foreningsdata. Det kan dog konstateres at oplysningerne ikke er offentliggjorte når de kun er tilgængelige for foreningernes medlemmer, og derfor valgte man at benytte en særlig bestemmelse i direktivet (artikel 8(4)), der tillader persondatabehandling når denne er begrundet i en vigtig samfundsmæssig interesse. I dansk ret antages generelt at Folketinget kan skønne om en sådan interesse foreligger, idet Datatilsynet respekterer dette skøn, der i sagens natur

¹⁶ Jfr. hertil Datatilsynets Årsberetning 2004 p. 48–56.

er betinget af andre hensyn end det databeskyttelsesmæssige. Kulturarv blev betragtet som en vigtig samfundsmæssig interesse. Persondata, der hidrører fra foreninger, som man kun kan blive medlem af efter invitation, er dog, måske lidt inkonsistent, undtaget fra denne ordning, hvilket i øvrigt også er tilfældet for kreditoplysningsbureauers registre.

Hvor alvorligt man skal bedømme inddragelsen af foreningerne kan diskuteres, idet et mere vanskeligt spørgsmål generelt angår den situation, hvor oplysningerne er offentliggjort i mere usystemiseret form på Internettet af andre end personen selv. Denne situation forekommer ganske hyppigt og i mange tilfælde vil datakvaliteten være lav. Formålet kan ligeledes være usagligt (hadesider mm.). Internettet bruges i en del tilfælde som en art gabestok, der er uden for reel databeskyttelsesretlig kontrol. Der er en nærliggende risiko for at man vil komme til at opbevare ukorrekte oplysninger, som måske endda en gang i fremtiden vil blive betragtet som rigtige. Også her blev der truffet et retspolitisk valg, idet det på ny blev lagt til grund, at der foreligger en vigtig samfundsmæssig interesse med den konsekvens at disse oplysninger bliver bevaret uanset de databeskyttelsesmæssige konsekvenser herved. Hensynet til datakvalitet blev således ikke tillagt nogen egentlig betydning, og dette kan i og for sig være berettiget i denne sammenhæng. Det vil tit ikke være muligt at forstå fortidens samfund uden at have adgang til også de ukorrekte oplysninger, der kan have bevirket bestemte dispositioner.

Denne bevaring sker automatiseret ud fra bestemte kriterier, men uden at man ved bevaringen ved hvad det præcist er for data, der bliver høstet. Bevaringen sker i det såkaldte netarkiv¹⁷ og de mange persondata, som indgår i dette arkiv, aktualiserer naturligt spørgsmålet om hvem, der under hvilke betingelser skal have adgang til oplysningerne. Efter den herskende opfattelse kan selve registreringen af persondata implicere en integritetskrænkel- se, men der er ikke tvivl om at risikoen for en sådan forøges væsentligt når oplysningerne videregives.

Det næste slag i den retspolitiske proces vedrørte dette spørgsmål og medens databeskyttelsen tabte det første vandt den dette slag. Der er ikke i den fastsatte regulering sat nogen tidsgrænse for hvornår der er adgang til disse oplysninger, som således kan bruges også i den nære fremtid og dermed medens de pågældende personer er i live. I sig selv ganske bemærkelsesværdigt. Derimod er det bestemt, at oplysningerne kun kan anvendes til forskningsmæssige formål og kun når dette sker i overensstemmelse med den

¹⁷ Placeret i Statsbiblioteket, Århus. Se <http://www.netarkiv.dk>.

procedure, der er fastlagt i personoplysningslovens § 10. Dette indebærer først og fremmest at oplysningerne ikke i forskningsresultater eller på anden måde må kommunikeres i personidentificerbar form dels at det forudsætter en tilladelse fra Datatilsynet for at kunne anvende dem. Det har dermed fået vidtgående konsekvenser, at man i forhold til bevaringen har modificeret databeskyttelseshensynet. Først og fremmest har dette betydet at almenheden er blevet afskåret fra at få adgang til oplysningerne. Dette er en høj pris fordi den underminerer rationalet i en ordning, der er baseret på bevaring begrundet i fremtidens interesse. Kulturarven bliver forbeholdt de få og holdt skjult for de mange. Den vigtige samfundsmæssige interesse er på dette punkt blevet mindre vigtig. Alt i alt en ordning, der ikke forekommer fremtidssikret, men dette må her blive en anden historie¹⁸.

Denne tråd skal i det hele taget ikke spindes yderligere her, idet problemstillingen er medtaget for at vise at persondata kan have et langt liv og have en videregående interesse end bedømt i relation til personen selv. De har i en vis forstand deres eget immaterielle liv uafhængigt af den konkrete kontekst inden for hvilken de er tilblevet, men oplysningernes særlige status er fortsat beroende på den integritet, som er tilknyttet den enkelte person. Det er ved en forståelse af grænseområder som de her omtalte, at det er muligt at opnå en yderligere indsigt i hvad personlig integritet og det hermed forbundne informationelle privatliv egentlig indebærer og hvor stor en retlig betydning privatheden skal tillægges.

JULEMANDEN

Det er indtil videre blevet lagt til grund, at den databeskyttelsesmæssige interesse er knyttet til det fysiske menneskes personlige integritet. Det er da også utvivlsomt denne form for integritet, som den gældende retlige regulering tager sigte på. Når den årstid, som denne bog udkommer i, tages i betragtning er det dog naturligt at afslutte med en overvejelse af om også fiktive personer har en integritet, der kunne fortjene beskyttelse. Sådanne personer kan jo undertiden få en tilværelse, hvor de er tæt på at blive forvekslet

¹⁸ En alternativ model ville bestå i at tage udgangspunkt i den måde hvorpå reguleringen af adgangen til arkivmateriale sædvanligvis er tilrettelagt. Dette ville indebære lovbestemte tilgængelighedsfrister og når disse er udløbet en almindelig adgang for alle.

med de levende. Grænserne mellem det fiktive og det virkelige bliver slørede. En af de mest kendte fiktive personer er Julemanden, der er tæt på at have en global såvel materiel som immateriel tilværelse.

I forhold til Julemanden foreligger en beklagelig dansk finsk konflikt, som bl.a. har manifesteret sig i forbindelse med de nordiske retsinformatikkonferencer. Dette har især været tilfældet når disse er blevet afholdt i Rovaniemi. Ved disse lejligheder er der blevet begået en åbenbar integritetskrænkelse, idet Julemanden, der jo stammer fra og bor i eller tæt på Grønland, pludselig er blevet gjort til finne. Selvom man kan sige meget godt om finner og også om dem, der bebor Rovaniemi, er der alligevel tale om en krænkelse af personlighed og en tildeling af egenskaber, som ikke er Mandens egne¹⁹. De nævnte begivenheder giver derfor anledning til at påpege at et integritetsforsvar er påkrævet.

Som nævnt må man dog konstatere, at der ikke for tiden findes retlige virkemidler, som kan anvendes imod denne integritetskrænkelse. Det forekommer ligeledes desværre sandsynligt, at den ikke vil ophøre, hvilket må karakteriseres som en skærpene omstændighed. Der er derfor kun tilbage at opfordre Ahti og ligesindede til at overveje hvorledes de vil være stillet den dag hvor EU direktivet udvides til at omfatte de fiktive personer.

The rest is silence!

¹⁹ Louis Moe lod i Julemandens Bog. C. Corneliussens Forlag, København 1898. Julemanden bo på Nordpolen, der ganske vist ligger ca. 700 km. nord for Grønland, men dog nærmere end Rovaniemi. – Se yderligere om Manden i Den store danske encyklopædi bd. 10 p. 194.